

Messadi davart il preventiv 2018 – reducziun d'expensas els secturs da formaziun e dil forestalesser

Deliberau dalla suprastanza communal il 8 da schaner 2018 per mauns dil parlament communal

Cuntegn

1. Sector da formaziun	2
Situaziun da partenza	2
Surpli d'expensas en consequenza dalla lescha da scola nova e dil plan d'instrucziun 21	2
Ulteriurs facturs d'augment da cuosts externs resp. reducziuns da gudogn	4
Surpli d'expensas en consequenza da svilups resp. decisziuns sin scalem communal	4
Respargns gia realisai; surpli d'entradas resp. mesiras encunter in augment da cuosts	5
Presentaziun dalla contabilitad	6
Facit	7
Svilup dalla scola el futur	8
Mesiras da spargn pusseivlas	9
Dislocaziun dil scalem superiur da Rueun a Glion	9
Salarisaziun dallas persunas d'instrucziun	11
Conclusiun e propostas da spargn dalla suprastanza communal	11
2. Sector dil forestalesser	13
Reducziun dallas expensas	13
Pagas dil personal forestal	13
Acquisiziuns	13
Lavurs da tiarzs	13
Diversas expensas	13
Recav supplementar	13
Resumaziun dallas propostas da spargn dalla suprastanza communal	14
3. Consequenzas per il preventiv global 2018	14
4. Proposta dalla suprastanza	15

Preziadas parlamentarias, preziai parlamentararis

Ella debatta davart il preventiv dils 29 da november 2017 ha il parlament communal renviu il preventiv 2018 alla suprastanza communal. Il parlament pretenda ina reducziun dallas expensas bruttas el sector da formaziun per 5 pertschien sco era in preventiv equilibrau el forestalesser. Ell'aschunta surschein nus a Vus il messadi cun las reducziuns d'expensas previdas en quels dus secturs e la proposta dalla suprastanza communal.

1. Sector da formaziun

Situaziun da partenza

Las expensas per la formaziun fuorman ina gronda part dil preventiv dil maun public, cunzun sin palancau communal. Las expensas per la formaziun sco era las ulteriuras expensas publicas ein carschidas cuntinudamein ils davos onns. Las pretensiuns el sector da formaziun ein denton era s'augmentadas. Pensums novs e differents projects da refuorma ston vegnir realisai. Ell'entira Svizra han liug discussiuns intensivias sin palancau cantunal e communal en connex cun il svilup dallas expensas el sector da formaziun.

L'incarica dil parlament communal ei era da capir en quei connex. Ei vala d'eruir mesiras da spargn raschuneivlas che possibiliteschan denton era vinavon in'aulta qualidad e prestaziun da formaziun. Quellas mesiras vegnan influenzadas da directives surordinadas che han in effect sin plaun communal. Malgrad quellas circumstanzas eis ei da tener en egl il svilup dallas expensas. Il Tribunal federal ha decidiu dacuort davart contribuziuns dils geniturs per occurrenzias da scola obligatorias (tenor decisiun dalla scola, per exempel gis da skis, jamnas da camp, e.a.v.) ni per cuors da lungatg necessaris (mira decisiun dils 7 da december 2017 (2C_206/2016)). Quella decisiun impedescha mesiras da reducir expensas respectivamein da generar ulteriuras entradas. La vischnaunca dad Ilanz/Glion ha declarau el contract da fusiun da vuler mantener ils loghens da scola decentralis. Ina tala structura da scola caschuna dapli expensas ed igl ei pli pretensius da realisar mesiras da spargn en cumparegliaziun cun in liug da scola central.

Surpli d'expensas en consequenza dalla lescha da scola nova e dil plan d'instrucziun 21

La scola populara el cantun Grischun lavura dapi igl onn da scola 2013/14 tenor la lescha da scola cantunala nova. Las novaziuns pertuccan oravontut l'organisaziun da scola, la pedagogia curativa e speciala sco era las cundiziuns d'engaschi e las incumbensas dallas persunas d'instrucziun. Igl onn da scola 2018/19 entra il plan d'instrucziun 21 en vigur el cantun Grischun. La regenza ha surpriu cumpleinamein il plan d'instrucziun 21 cun las tablas da lecziuns corrispudentas ch'ei vegnidas deliberadas dalla conferenza dils directurs d'educaziun dalla Svizra tudestga. Quels dus projects da refuorma han per consequenza ils suandonts surplis d'expensas:

Lescha da scola cantunala nova, naven digl onn da scola 2013/14

motiv	cuosts supplementars annuals*	explicaziun
Reducziun dil diember max. da scolars per classa (scoletta SC: da 24 sin 20 scolars; scalem primar SP: da 28 sin 24 scolars; scalem superiur SS: da 24 sin 22 resp. 20 scolars per classas regularas)	+ CHF 390'000	Ella vischnaunca dad Ilanz/Glion ha quella mesira menau concretamein a treis partiziuns supplementaras, mintgamai ina sil scalem da SC, SP e SS. Cuosts supplementars (pagas, tscheins e cuosts da menaschi): SC: ca. CHF 130'000 SP: ca. CHF 120'000 SS: ca. CHF 140'000

Assimilaziun dallas pagas dallas personas d'instrucziun al mied dils cantuns dalla Svizra Orientala	+ CHF 175'000	En cumparegliaziun cun igl onn da scola 2016/17 in augment dils cuosts da paga da totalmein CHF 300'000 naven digl onn da scola 2012/13. Cuosts supplementars da CHF 125'000 ein gia resultai igl onn da scola 2013/14, il davos onn avon la fusiun.
Reducziun dil pensum cumplein d'ina persona d'instrucziun (29 enstagl da 30 lecziuns)	+ CHF 200'000	Per la scola dad llanz/Glion ha quella reducziun muntau a 45 lecziuns supplementaras (resp. 150 pertschien da plazzas).
Introducziun da lecziuns da scarica per personas d'instrucziun da classa	+ CHF 140'000	Sin il scalem primar ei il diember da lecziuns s'augmentaus per 17, sin il scalem superieur per 13. Sin il scalem da scoletta dat ei neginas lecziuns da scarica per personas d'instrucziun da classa.
Prevenziun per l'entira classa entras accumpignament pedagogic special. Integraziun d'affons da scola cun in basegns da promoziun resp. cun duns specials entras mesiras pedagogicas curativas	+ CHF 300'000	Cuosts supplementars dapi la lescha da scola nova (surtut prevenziun prescetta entras la lescha; 2 lecziuns jamnilas per classa).
Total	+ CHF 1'205'000	

* Tut las cefras ein valurs medias dils davos treis onns.

Plan d'instrucziun 21		
motiv	cuosts supplementars annuals	explicaziun
Mieds d'instrucziun novs	+ CHF 20'000	Roms novs (etica, medias ed informatica) sco era mieds d'instrucziun novs che sebasan sin competenzas dallas scolaras e dils scolar. Mieds d'instrucziun novs en romontsch 2.-9avla classa: «Mediomatix».
Introducziun dil rom niev «medias ed informatica»	+ CHF 120'000	Cuosts da locaziun d'apparats per scolaras e scolar sco era per personas d'instrucziun, manteniment cumplein e support incl. transmissiun e segirada da datas. Cheutras ein las pretensiuns cantunalas all'infrastructura da medias/informatica ademplidas.
Scolaziuns obligatorias per personas d'instrucziun/direcziun da scola en consequenza dil plan d'instrucziun 21 e tenor la lescha da scola nova (incl. spesas)	2014/15 CHF 80'000 tochen 2020/21 CHF 65'000 naven da 2021/22 CHF 100'000	Entochen igl onn da scola 2020/21 vegnan ils cuosts per l'introducziun dil plan d'instrucziun 21 purtai dil cantun. Quei che resta ein ils cuosts per cuors individuals e per la realisaziun dallas mesiras obligatorias dall'evaluaziun externa entras igl inspectorat da scola. Naven da 2021 s'augmentan ils cuosts da cuors puspei per ils 5 dis da cuors obligatoris per engaschi cumplein.
Total	+ CHF 140'000 (excl. cuosts da perfecziunament)	

Ulteriurs facturs d'augment da cuosts externs resp. reducziuns da gudogn

motiv	cuosts supplementars annuals	explicaziun
Contribuziun alla scola da maturitad gimnasiala (progimnasi)	+ CHF 174'600	Tenor l'ulivaziun da finanzas cantunala nova (dapi 2016) paga la vischnaunca ina contribuziun annuala da CHF 14'550.00 per scolar el progimnasi (ca. 12 scolaras/scolars).
Cumpensaziun da cuosts al gimnasi da Mustér entras tuttas vischnauncas dalla Regiun Surselva	+ CHF 32'000	Contribuziun annuala dapi 2015, limitada sin 5 onns (decisiun dil parlament regional Surselva november 2014).
Augment dil basegns en connex cun scolas specialas	+ CHF 160'000	Ils davos onns ei il basegns en connex cun scolas specialas carschius fetg. Retscheviders da prestaziuns: logopedia Surselva; survetsch pegadogic curativ Cuera; Casa Depuoz Trun; «Sprachheilschule St. Gallen»; Giuvaulta, Rothenbrunnen; «Schulheim Flims»; «Stiftung Gott hilft», Zezras e Scharans.
Total	+ CHF 366'600	

En cumparegliaziun cun il quen annual 2014 mauncan en consequenza dalla sperdita dallas scolaras e dils scolar externs dallas vischnauncas da Sagogn, da Schluein e dall'anteriura vischnaunca da Mundaun las suandontas entradas:

motiv	sminuziun d'entradas annualas	explicaziun
Sperdita da scolaras/scolars superiurs da Sagogn/Schluein, ca. 15 scolaras/scolars	2017: CHF 0 2016: CHF 30'000 2015: CHF 200'000 2014: CHF 278'000	La sperdita da scolaras/scolars ei succedida sur treis onns. Quellas scolaras/quels scolar frequentan da niev la scola superiura a Laax.
Sperdita da scolaras/scolars da Flond/Surcuolm, ca. 10 scolaras/scolars	CHF 6'000	Fusiun da Sursaisa/Mundaun. Las pagas dallas persunas d'instrucziun vegnevan pagadas dil consorzi. Las entradas da CHF 6'000.00 eran ina contribuziun alla direcziun da scola.
Total	- CHF 284'000	

Surpli d'expensas en consequenza da svilups resp. decisius sin scalem communal

Sper ils facturs che han augmentau ils cuosts, ils quals la vischnaunca sa buca influenzer, han diversas decisius e svilups sin scalem communal menau ad in surpli d'expensas.

motiv	cuosts supplementars annuals	explicaziun
Midada da structura dalla direcziun da scola en consequenza dalla fusiun da vischnauncas e las directivas cantunalas (cussegl da scola/direcziun da scola)	+ CHF 80'000	Professionalisaziun dalla direcziun da scola: <ul style="list-style-type: none"> • Amplificaziun dalla direcziun da scola (direcziun operativa incl. direcziun da personal tenor carnet da duers cantunal) • Reducziun cussegl da scola (direcziun strategica) > dapi la fusiun sulettamein aunc 5 cussegliers da scola, avon ca. 30 cussegliers da scola
Introducziun lavur sociala da scola	+ CHF 140'000	Decisiun dil parlament el rom dil budget 2015.

per l'instrucziun da senudar, dis/jamnas da skis ed jamnas da camp incl. transports sin scalem primar	+ jamnas da skis CHF 8'300 + jamnas da project/da camp CHF 5'000	En connex cun l'jamna da skis obligatoria surpren la vischnaunca ina pauschala da CHF 100 per scolara/scolar (igl import restont tochen CHF 150 pagan ils geniturs).
Augment transports da scolars 1	+ CHF 25'000	Dapi 2014 dat ei in bus da scola niev: principalmein per transports quotidianas a Glion (Via da Ruschein) ed ulteriurs (tenor prescripziun).
Augment transports da scolars 2	+ CHF 6'000	Naven da 2017 dat ei in bus da scola per la scola da talents: transports da scolars per possibilitar ina participaziun a trenaments (resp. optimar igl urari da scola).
Augment transports da scolars 3	+ CHF 18'000	Transports da scolars entras geniturs en uclauns allontanai (contracts unificai tenor prescripziuns).
Total	+ CHF 282'300	

Respargns gia realisai; surpli d'entradas resp. mesiras encunter in augment da cuosts

Per sbassar ils cuosts resp. per prevegnir ad in augment da cuosts cuntinuau han ins gia priu decisius en differents secturs.

mesira	respargns annuals	argumentaziun/commentari
Negin augment dallas pagas dallas mussadras (negina lecziun da scarica sco scolasta da classa)	- CHF 24'000	Per motivs da spargn ha il cussegl da scola renviu ils 22 da schaner 2015 la damonda dallas mussadras per in'adattaziun dalla paga resp. per l'indemnisaziun d'ina lecziun da scarica sco scolasta da classa. La pretensiun fuss denton giustificada, quei che las discussiuns naziunalas en connex cun las pagas bassas dallas mussadras muossan.
Unificaziun dallas contribuziuns per material da diever per scolaret/scolar	- CHF 5'000	Avon la fusiun eran las contribuziuns per material da diever fetg differentas (p.ex. sin scalem superiur denter CHF 120 e CHF 230). Suenten la fusiun ein las contribuziuns vegnidas unificadas resp. sbassadas. Exempels: zambergiar/lavurs manualas scalem superiur: CHF 150 per scolara/scolar ed onn; contribuziun per scolarets: CHF 85 per scolara/scolar ed onn; pauschalas per remplazzar urdeins da giug: CHF 300 per partiziun ed onn.
Serrada scoletta/scola primara da Luven	- CHF 160'000	Pagas per persunas d'instrucziun primaras/curativas e mussadra (il budget da scolaziun vegn aunc adina engrevegias cun ils cuosts per igl edifices).
Adattaziun da concept: ICT-medias cun contracts da locaziun novs > iPads enstagl da MacBook Air	- CHF 20'000	Egl acquist ein ils iPads rodund la mesadad pli bienmarcau ch'ils MacBook Air d'entochen uss. Aschia ein 50% dapli apparts en funcziun senza cuosts supplementars e las pretensiuns dil plan d'instrucziun 21 vegnan ademplitas per igl emprend tierm decisiv.
Naven da 2018/19 cumpart da cuosts per geniturs per ils iPads (depot da CHF 100 per apparat)	- CHF 4'000	Per tuttas scolaras e tuts scolars superiurs en connex cun il plan d'instrucziun 21 naven da 2020/21 40 iPads a CHF 100.00
Telefon	- CHF 6'000	Per tut ils loghens d'instrucziun numeras mobilas enstagl dalla reit fixa.
Contribuziun Uniun da promoturs scola da talents Surselva	- CHF 30'000	Grazia allas contribuziuns da sponsurs e da commembers per projects specials sereduceschan las expensas per la vischnaunca.

Cuosts da copiar	- CHF 20'000	Grazia a contracts da locaziun cun meglieras cundiziuns naven da 2018 per il liug d'instrucziun Glion cun RICOH san ils cuosts da copiar vegnir sbassai e quei malgrad in augment dil basegns da copiar en connex cun ils mieds d'instrucziun novs (ils mieds d'instrucziun novs pretendan il dubel tochen il treidubel dapli fegls da lavur e copias per ils differents basegns d'emprender dallas scolaras/dils scolars).
Optimizaziun schubergiada dallas localitads da scola	- CHF 25'000	Grazia alla cumpra d'ina atgna maschina da schubergiar san las lavurs da schubergiar vegnir exequidas internamein, aschia ch'ils cuosts annuals terziars san vegnir sbassai.
Roms facultativs	- CHF 13'000	Naven digl onn da scola 2017/18 cumbinaziun dils scalems superiors da Glion e da Rueun en singuls roms facultativs.
Repartiziun da classas	- CHF 25'000	Ella planisaziun setegn ins, malgrad cundiziuns pli difficilas enteifer la classa, vid la grondezia da classa maximala.
Naven da 2014 reducziun transport da scolars cun igl auto da posta	- CHF 68'000	Cunquei ch'ei ha negins affons a Pigniu, crodan ils cuosts per transports. Ils cuosts da transport ein, muort il diember d'affons da scola pli bass, sereduci en general.
Total	- CHF 400'000	

Entradas generadas excepziunalmein:

Inventari stanzas da scola sutgas/bauns (Glion)	CHF 14'000	Gudogn 1. premi (S. Dietrich), interpresa Hunziker
Inventari stanzas da scola sutgas/bauns (Castrisch)	CHF 14'000	Donaziun Rotary-Club Turitg
Patrinadi svizzer per vischnaucas da muntogna «medias ed informatica»	CHF 90'000	Contribuziun allas investiziuns da CHF 228'529.25 ils onns 2015 tochen 2017 el sector «medias ed informatica».
«PlazDa», piazza da sport artificiala	CHF 140'000	Donaziun dalla fundaziun «PlatzDa» (GOFUS)

Presentaziun dalla contabilitad

Da HRM1 a HRM2

Per saver cumparegliar ils cuosts da scola avon la fusiun cun ils cuosts da scola suenter la fusiun, eis ei impurtont e correct da partir dil recav net e buca dil recav brut. Sin fundament dalla midada arisguard la presentaziun dalla contabilitad da HRM1 a HRM2 vegnan entginas cefras tschaffadas auter, quei ch'effectuescha la finala in quen ulivau sur tut las partiziuns dalla vischnaunca, lai denton augmentar las summas bruttas el sector da scola (formaziun):

- Ella cudischaziun HRM2 vegnan las amortisaziuns regularas mintgamai cudischadas directamein sut la funcziun pertuccada e buca sco en HRM1 totalmein sut finanzas. Denter 2014 e 2018 han quellas amortisaziuns muntau ad annualmein denter CHF 28'000 e CHF 95'000.
- Avon la fusiun deva ei differentas corporaziuns da scola (Sevgein/Riein/Castrisch, SGV Ilanz, corporaziun da scola da Rueun e contuorn, eav.). Quellas corporaziuns havevan in'atgna contabilitad e mettevan a quen allas vischnaucas sulettamein las expensas nettas. Cun abolir quellas corporaziuns ed introducir HRM2 vegnan tut ils imports presentai sco cefras bruttas.
- Cun HRM2 vegnan scuntradas internas presentadas a moda transparenta. Quei ha per consequenza che la summa brutta el sector da formaziun ei muort scuntradas internas denter la scola da talents ed ils secturs dil scalem superior I per rodund CHF 700'000 pli aulta.

Ulivaziun da finanzas cantunala nova

L'ulivaziun da finanzas cantunala nova ha era purtau ina midada centrala. Dapi 2016 paga il cantun rodund CHF 800'000 pli pauc subvenziuns da scola. Perencunter vegn quei import presentaus sco ulivaziun da finanzas e grevezias (conto 9300). Quei munta che la vischnaunca ha buca pli paucas entradas ord l'ulivaziun da finanzas - che quellas ein denton vegnidas spustadas dalla scola ellas finanzas. En cumparegliaziun cun pli baul registrescha la scola (formaziun) denton ina sminuziun dil recav.

Manteniment dils baghetgs da scola buca pli utilisai

Malgrad che la casa da scola a Luven survecha buca pli ad intents da scola, figurescha il manteniment aunc adina el sector da formaziun.

Facit

Resumau selain formular las suandontas constataziuns partend dalla survesta dalla situaziun suranumnada:

- Suenter la fusiun ein las expensas bruttas el sector da formaziun s'augmentadas per rodund CHF 1,7 milliuns muort cuosts supplementars externs (lescha da scola cantunala, plan d'instrucziun 21, facturs d'augment da cuosts externs). Ultra da quei mauncan entradas da varga CHF 1 milliun (sminuziun d'entradas pervia dalla sperdita scolaras/scolars externs ed ulivaziun da finanzas).
- Il surpli da cuosts muort decisiuns e svilups sin scalem communal muntan a rodund CHF 280'000. Vitier vegnan amortisaziuns regularas denter CHF 30'000 e CHF 100'000. En cumparegliaziun cun quei surpli da cuosts stattan ils respargns resp. las mesiras encunter in augment da cuosts da CHF 400'000.
- La disciplina d'expensas el sector da formaziun ei aulta. Ils onns 2015 e 2016 eis ei buca vegniu fatg diever dils imports previ el preventiv per pli che CHF 750'000. Quei muossa ch'ei vegn mo fatg diever en cass urgent dallas reservas usitadas en in preventiv.
- En cumparegliaziun cun las expensas da formaziun dad autras vischnauncas eis ei da risguardar las expensas per la scola professiunala sco vischnaunca da domicil. Quellas ein ina grevezia supplementara per la vischnaunca. Aschia ein da far, suenter la terminaziun dalla sanaziun dalla casa da scola professiunala, amortisaziuns annualas ella summa da CHF 150'000.
- D'ina explosiun da cuosts sin fundament d'ina munconza da disciplina d'expensas ni da cuosts excessivs san ina pia insumma buca tschintschar. Quei muossa era l'emprova da cumparegliar ils cuosts nets el sector da formaziun digl onn 2016 cun quels digl onn 2013.

Cumparegliaziun dils cuosts nets (senza la scola professiunala) avon e suenter la fusiun (2013/2016)

	2'013.00	2'016.00
	CHF	CHF
Marcau da Glion	2'777'857.45	
Vischnaunca da Ruschein	444'419.75	
Vischnaunca da Castrisch	328'945.55	
Vischnaunca da Sevgein	293'148.90	
Vischnaunca da Rueun	609'700.87	
Vischnaunca da Riein	70'150.60	
Vischnaunca da Luven	393'796.60	
Vischnaunca da Pigniu	32'752.60	
Vischnaunca da Ladir	151'288.35	
Vischnaunca da Duvin	268'457.70	
Vischnaunca da Schnaus	184'041.94	
Vischnaunca da Siat	154'294.02	
Vischnaunca da Pitasch	155'392.35	
Total cuosts nets 2013 (avon la fusiun)	5'864'246.68	
Total cuosts nets 2016 (suenter la fusiun)		7'179'277.15
Subvenziun cantunala dapi 2016 cudischau sut finanzas		-800'000.00
Alzament da paga da 5 % naven digl uost 2013		-175'000.00
Alzament da paga 2015 (alzament classa da paga)		-50'000.00
Alzament da paga 2016 (alzament dalla classa da paga)		-50'000.00
ICT		-120'000.00
Lavur sociala		-140'000.00
Scola speciala cumparegliaziun 2013 e 2016		-160'000.00
Total cuosts nets 2016 (suenter la fusiun) meins nos cuosts supplementars		5'684'277.15

Svilup dalla scola el futur

Per il svilup futur dalla scola ein suandonts aspects, che han era in'influenza sin las finanzas, d'impurtonza centrala:

Qualitad

La qualitad dalla purschida da scola sto era haver el futur la prioritad superiura. Quella pretensiun selai denton mo ademplir cun personas d'instrucziun motivadas e bein scoladas. Cunquei che la munconza da personas d'instrucziun ei aunc adina considerabla e las annadas grondas dils «babybommers» van ils proxims onns en pensiun,vegn ei vinavon ad esser ina sfida d'anflar personas d'instrucziun cun ina buna formaziun. Perquei eis ei necessari che las cundiziuns da lavur constettien e las plazzas da lavur seigien attractivas. Ultra da quei eis ei da sperar che la fluctuaziun resti pintga.

Plan d'instrucziun 21

Pil mument stat la planisaziun dil niev plan d'instrucziun 21 cun suandonts accents principals el center:

- in'instrucziun che s'orientescha allas cumpetenzas;
- in'adattaziun dalla tabla da lecziuns cun in augment da lecziuns;
- la scolaziun dallas personas d'instrucziun, oravontut per ils roms novs (etica, medias ed informatica, individualisaziun el davos onn da scola).

Sperdita da scolaras/scolars externs

Sin fundament dalla fusiun dallas vischnauncas da Breil, Vuorz ed Andiastr vegnan las scolaras/ils scolaras da Vuorz ed Andiastr el futur buca pli ad ir a scola el liug d'instrucziun Rueun. Cheutras crodan era naven entradas, quei che vegn oravontut ad engrevegiar la scoletta ed il scalem primar.

Svilup demografic

Il proxims onns vegn il diember d'affons a sesminuir vinavon ella plipart dallas fracziuns. A Glion ed en loghens d'instrucziun sco Castrisch/Sevgein crescha il diember da scolaras e scolaras.

Infrastructura

Il baghetgs da scola ein en differents stans da construcziun. Tut tenor la decisiun strategica ein necessarias sanaziuns dallas casas da scola a Castrisch e Rueun (scola primara).

Bilinguitad

En vesta alla pusseivladad che la structura da scola dalla vischnaunca vegn a semidar vinavon muort il svilup demografic, resta ei ina sfida da risguardar bein la bilinguitad.

Mesiras da spargn pusseivlas

Sebasond sin la survesta dalla situaziun survart, dallas cundiziuns generalas surordinadas, dil svilup previu sco era dalla discussiun el parlament da vischnaunca, selain las mesiras da spargn pusseivlas subdivider en treis secturs. Igl ei da remarcar ch'ina gronda part dallas mesiras da spargn ei per pusseivla da realisar naven digl uost 2018, cun quei che bia expensas per igl onn da scola current ein ligiadas vid contracts vertents. La suprastanza communal ha examinau duas mesiras da spargn, denton refiers ellas. Ei setracta dallas suandontas mesiras da spargn:

Dislocaziun dil scalem superiuor da Rueun a Glion

Las vischnauncas da Vuorz ed Andiastr han fusiunau cun Breil cun igl 1. da schaner 2018. Ina part da quella fusiun fuorma ina via da colligiaziun denter Vuorz e Breil. Quella duei vegnir realisada il proxims onns. A partir da lu duein las scolaras ed il scolaras da Vuorz ed Andiastr vegni instrui a Breil resp. a Danis. Il mument frequentan quellas scolaras/quels scolaras ensemen cun quels dallas fracziuns da Pigniu, Rueun e Siat la scola a Rueun.

El scalem superiuor sa il diember minimal tenor la lescha dalla scola cantunala (17 scolaras/scolars) il mument gest aunc vegnir ademplier cun actualmein 19 scolaras/scolars. Per il proxims onns da scola vegnents vesan las cefras effectivas ora sco suonda:

2018/19 = 18 scolaras e scolaras (cun Vuorz/Andiastr)

2019/20 = 16 scolaras e scolaras (cun Vuorz/Andiastr)

2020/21 = 16 scolaras e scolaras (cun Vuorz/Andiastr)

Sil pli tard naven da quei mument che las scolaras/ils scolaras d'Andiastr e Vuorz frequentan il scalem superiuor a Danis, vegn ei, sin fundament dil diember memia pign, ad esser inevitabel da dislocar il scalem superiuor da Rueun a Glion.

2021/22 = 15 scolaras e scolaras (senza Vuorz/Andiastr)

2022/23 = 15 scolaras e scolaras (senza Vuorz/Andiastr)

Cun quei ch'il diember da scolaras dallas fracziuns da Rueun, Pigniu e Siat vegn era il proxim temps d'ademplier il diember minimal pretendiu, ein la scoletta ed il scalem primar a Rueun buca pertuccai dalla fusiun da vischnauncas da Breil/Brigels.

Cun il stan d'enconuschientscha dad oz che sebase sin quei svilup prevesibel eis ei vegniu elaborau il potenzial da spargn per ina dislocaziun dil liug d'instrucziun superiuor da Rueun a Glion naven digl onn da scola 2018. Quei cun la supposiziun che las scolaras/ils scolaras da Vuorz ed Andiastr vegnien a frequentar il scalem superiuor a Glion entochen che la via da colligiaziun ei construida:

potenzial da spargn	per onn	uost-dec. 2018
Respargn pagas	CHF -375'000.00	CHF -144'230.80
Reducziun pensum da direcziun	CHF -11'000.00	CHF -4'230.80
Reducziun lavur sociala (SSA)	CHF -10'000.00	CHF -4'166.70
Cuosts da manteniment e menaschi casa da scola primara	CHF -15'000.00	CHF -6'250.00
Cuosts da transport supplementars	CHF +6'000.00	CHF +2'500.00
	CHF -405'000.00	CHF -156'378.30

Las cefras muossan evidentamein ch'ina dislocaziun dil scalem superiur da Rueun a Glion purtass in respargn da cuosts considerabel. Ei resta denton la damonda, con lunsch ch'ina dislocaziun anticipada, v.d. avon la realisaziun dalla via da colligiaziun denter Vuorz e Breil ed avon il sutpassament dil diember da scolars minimal, secumporta cun il contract dalla fusiun da vischnauncas dad Ilanz/Glion. Pertgei il contract da fusiun s'exprima suandontamein arisguard ils loghens d'instrucziun:

«La nova vischnaunca e sia scola s'engaschan per in concept che propona ina decentralisaziun raschuneivla e promovon il manteniment dil lungatg romontsch. Ils loghens da scola dad oz vegnan manteni. Las scolas dallas vischnauncas romontschas dad oz ein da menar vinavon per romontsch. Ils affons da quels loghens han da frequentar la scola romontscha. In liug da scola vegn pér serraus, sch'il diember da scolars sutpassa la cefra minimala da scolars tenor la Lescha da scola cantunala e sch'ei dat negina lubientscha speciala dil cantun. Ei vegn garantiu da menar vinavon silmeins ina classa romontscha ella nova vischnaunca. Midadas da legislaziun surordinada ein resalvadas.»

Per l'interpretaziun da quella cunvegna ei d'impurtonza centrala d'ina vart la valetaziun, tgei ch'il suveran ha intenziunau cun la reglementaziun ch'ils loghens da scola d'entochen uss dueien sut certas cundiziuns vegnir manteni. Da l'autra vart eis ei da risguardar per la consideraziun las cundiziuns generalas surordinadas ch'ei semidadas. Leutier s'audan la fusiun nova dallas vischnauncas da Vuorz ed Andiaast cun Breil e la sperdita prevesibla dallas scolaras/dils scolars per las scolas da Rueun colligiada cun quella. En vesta alla situaziun finanziaria critica dalla vischnaunca dad Ilanz/Glion eis ei da sedumandar con lunsch che la vischnaunca vul far dependenta la planisaziun da scola dalla realisaziun dalla via da colligiaziun dalla vischnaunca vischinonta. Tier las cundiziuns generalas semidadas s'auda ultra da quei l'ulivaziun da finanzas nova che sustegn, cuntrari a pli baul, buc ina structura da scola decentrala. Dapi l'ulivaziun da finanzas nova mauncan entradas da CHF 800'000 el sector da formaziun. Buc il davos setschenta la damonda, schebein la prestaziun da formaziun po ademplir las pretensiuns d'ozildi en in scalem superiur aschi pign. Ina retschercha digl onn vargau tier ils geniturs ha purtau reacziuns mishedadas. Per ina part dils geniturs ei la vischinonza dil liug da scola d'avantatg, ad auters geniturs denton maunca la varietad e la qualidad supplementara d'ina scola pli gronda.

Sin fundament da quellas ponderaziuns ei la suprastonza communal dil meini ch'ei fa senn da discutir davart la dislocaziun dil scalem superiur da Rueun a Glion, independentamein dalla via da colligiaziun cun Breil. Malgrad il potenzial da spargn considerabel fa ina realisaziun sin igl onn da scola 2018/19 tenor la suprastonza communal denton politicamein pauc senn. Per saver far quei drova ei ordavon il discuors cun ils geniturs pertuccai e las fracziuns sco era cun la vischnaunca vischinonta nova da Breil/Brigels.

Salarisaziun dallas personas d'instrucziun

El rom dalla debatta el parlament communal ei vegnida plidentada differentas gadas la salarisaziun dallas personas d'instrucziun sco era l'applicaziun dalla tabella da pagas tenor art. 61 al. 1 dalla lescha da scola cantunala sco factur d'augment da cuosts. L'introducziun dil sistem da salarisaziun niev sin igl onn da scola 2013/14 ha augmentau marcantamein ils cuosts da pagas el sector da formaziun en bia vischnauncas grischunas. Cun il sistem da salarisaziun niev ei il nivel da pagas dallas personas d'instrucziun vegnius adattaus als cantuns vischinonts. Il motiv per quella decisiun dil Cussegl grond ei stau d'evitar ina munconza da personas d'instrucziun e d'augmenar il cuoz d'engaschi dallas personas d'instrucziun grischunas. Tuttina figurescha il Grischun aunc adina sin in dils davos plazs ella statistica da salarisaziun dalla conferenza dils directurs d'educaziun naziunala. Las mussadras el Grischun han las pli bassas pagas dall'entira Svizra.

Tenor art. 61 al. 2 dalla lescha da scola cantunala han ils cussegls da scola la pusseivladad d'applicar in agen sistem per il svilup da pagas tier las personas d'instrucziun. Ina retschercha tier tut ils cussegls da scola grischuns ha mussau che tut las scolas, cun excepziun dil marcau da Cuera, indemniseschan lur personas d'instrucziun tenor art. 61 al. 1. Entginas vischnauncas pagan ultra da quei in supplement local a lur personas d'instrucziun.

Actualmein eis ei grev d'engaschar personas d'instrucziun. Surtut personas d'instrucziun da lieunga romontscha per il scalem superiur e la pedagogia curativa ein strusch d'anflar. Meinsvart dat ei per ina piazza publicada mo fetg paucas ni schizun neginas annunzias. En quei cass ston ins engaschar personas d'instrucziun senza ina scolaziun corrispudenta. Per saver far quei ston ins mintgamai dumandar igl uffeci per la scola populara per lubientschas d'instrucziun specialas. Actualmein disponan 12 pertschien dallas personas d'instrucziun engaschadas tier la scola dad Ilanz/Glion buca dalla scolaziun corrispudenta.

Risguardond quels fatgs pigiurass ina sbassada dallas pagas dallas personas d'instrucziun sut il nivel dallas vischnauncas vischinontas e digl entir cantun considerablamein l'attractivladad dalla scola dad Ilanz/Glion sco patruna da lavur. Las difficultads d'occupar plazzas libras vegnessen aunc pli grondas. En vesta all'unda da pensiun vegnenta dalla generaziun dils «babybommers» fuss quei buca da responsar. Personas d'instrucziun qualificadas ch'ei d'impurtonza centrala per la scola, s'orientassen da niev ed acceptassen autras offertas.

Conclusiun e propostas da spargn dalla suprastanza communal

La circumstanza ch'igl onn dil preventiv ed igl onn da scola ein buca congruents e che mesiras da spargn pusseivlas san per gronda part vegnir realisadas pér naven digl onn da scola niev, sco era il fatg che bia cuosts ein ligiai vid cundiziuns surordinadas, restrenscha las pusseivladas per correcturas, surtut da quellas a cuorta vesta. La dislocaziun dil scalem superiur da Rueun a Glion purtass bein ina reducziun da cuosts considerabla, la suprastanza communal cusseglia actualmein denton buc ella. Ina decisiun semeglionta basegna dapli temps, sclariments cunscienzius ed il discuors cun las partidas pertuccadas. Era ina reducziun dallas pagas dallas personas d'instrucziun sut il nivel dallas vischnauncas vischinontas resp. dil cantun Grischun considerescha la suprastanza communal sco problematica, surtut en vesta al fatg, ch'igl ei gia ussa grev d'anflar personas d'instrucziun capavlas per las plazzas publicadas. Igl ei indispensabel che la scola dad Ilanz/Glion resti in patron attractiv ch'ei habels da concuorer.

La suprastonza communal propona las suandontas mesiras da spargn:

mesira da spargn	respargn per onn da scola	respargn budget 2018/uost-dec. 2018
Lecziuns da survigilanza integradas: entochen uss ein lecziuns da survigilanza durant il temps da bloc resp. il temps d'entrada/extrada avon l'arrivada e la partenza dils transports dils scolars vegnidas indemnisadas allas persunas d'instrucziun cun in import da CHF 35 per ura. El futur savess in cert diember da lecziuns da survigilanza vegnir integraus el pensum obligatori.	CHF 17'850.00	CHF 6'865.40
Jamna da project scola da talents Surselva: realisaziun dallas jamnas da project durant las jamnas da scola. Entochen ussa vegnevan quellas jamnas da project fatgas durant las vacanzas da scola.	CHF 7'500.00	CHF 2'884.60
Scarica da vegliadetgna: pagament dalla scarica da vegliadetgna mo pli en cass d'in pensum cumplein.	CHF 9'030.00	CHF 3'473.00
Reducziun dallas partiziuns da classas sin il scalem primar: verificaziun tenor planisaziun generala avanzada digl onn da scola 2018/19 (variescha onn per onn)	CHF 60'000.00	CHF 23'077.00
Reducziun dallas lecziuns sin il scalem superiur: verificaziun tenor planisaziun generala avanzada digl onn da scola 2018/19 (variescha onn per onn)	CHF 40'000.00	CHF 15'385.00
Strihar acquists: p.ex. suppias per la stanza da sesidas dil meinascola		CHF 5'000.00
Contribuziun a scolas professunalas: quei import ei per sbagl vegnius tschaffaus el budget 2018 original, ei denton da strihar		CHF 18'500.00
Strihar contribuziun voluntaria alla HTW	CHF 2'500.00	CHF 2'500.00
Reducziun reservas cuosts da pagas en cass da malsogna/accident che sebasan sin valetas d'experientscha dils davos quens annuals	CHF 147'225.60	CHF 147'315.00
Total:	CHF 284'105.60	CHF 225'000.00

Cunsicients che l'incarica dil parlament dils 29 da november 2017 da reducir ils cuosts bruts el sector da formaziun per 5 pertschien sa buca vegnir ademplida cun las mesiras da spargn presentadas ella summa totala da CHF 224'910.60, propona la suprastonza communal d'approbar quellas propostas da spargn. El rom dall'incarica pendent da Lorenz Alig pertuccont l'explosiun da cuosts el sector da formaziun vegn la suprastonza communal denton a sefatschentar cun ulteriuras mesiras a media e liunga vesta e presentar al parlament ina proposta corrispudenta.

2. Sector dil forestalesser

Antruras muntava igl uaul in'entrada segira ed impurtonta pil maun public. Quels temps ein vargai. La situaziun ell'economia forestala ei semidada considerablamein ils onns vargai. Impurtonts facturs ein denter auter – tenor la statistica forestala svizra 2016 – ils prezis da lenna pli bass sco era il commerci carschent cun lenna per la producciun d'energia ch'ei pli favoreivla e che va a donn e cuost dalla lenna da mutagl pli preziosa. Ina maioritad dils menaschis forestals en Svizra han giu igl onn 2016 in deficit. Il total dallas sperditas munta a CHF 35 milliuns.

El context da quellas sfidas sesanfla era il menaschi forestal dalla vischnaunca dad Ilanz/Glion che ha fatg igl onn 2016 in deficit da CHF 112'000. Per contonscher in preventiv ulivau pigl onn 2018 propoia la suprastanza communal correcturas ellas suandontas domenas:

Reducziun dallas expensas

Pagas dil persunal forestal

El preventiv oriund ei stada previda ina summa da CHF 22'000 per introducir il successur da Josef Dietrich che va la fin digl onn en pensiun. Quella summa vegn strihada (inclus las reducziuns dallas contribuziuns da patrun per las segiradas socialas).

Las contribuziuns alla cassa da pensiun san vegnir scursanidas muort la prolungaziun dil contract da lavur d'in giuven luvrer d'uau scolau ch'ei aunc buc obligaus da pagar contribuziuns alla cassa da pensiun. La decisiun per quella prolungaziun ei curdada la fin d'october, suenter che la suprastanza communal ha giu deliberau il preventiv.

Acquisiziuns

Per remplazzar il pickup quantan ins cun CHF 25'000 enstagl da CHF 40'000.

Lavurs da tiarzs

Las lavurs da tiarzs vegnan reducidas da CHF 170'000 sin CHF 150'000. Il respargn da CHF 20'000 vulein nus contonscher cun far las submissiuns per las lavurs da transport era ordeifer la regiun, evitar transports da helicopter e da surdar neginas vendas giu da tschep per prezis deficitars.

Diversas expensas

Las investiziuns dad IT ed il manteniment dalla software vegnan reduci. Las expensas per la taglia sin plivaleta a basa dalla taxaziun pauschala san vegnir reducidas per CHF 5'000 sin fundament dallas cefras dil 2017 ch'ei uss avon maun. Culla reducziun d'ina piazza d'in luvrer d'uau san las indemnisaziuns da gentar e las spensas vegnir sminuidas per CHF 3'500.

Recav supplementar

Las firmas Pfeifer Holz dall'Austria ed Industria Legname da Tiraun han annunziiau il december 2017 d'alzar il prezi da lenna. Sin fundament da quei alzament spitgein nus che la vendita da lenna da diever e d'industria genereschi ina sviulta ch'ei per CHF 22'500 pli aulta.

Resumaziun dallas propostas da spargn dalla suprastanza communal

Nr. da conto	denominaziun	preventiv 2018 vegl	preventiv 2018 niev
Expensas			
8200.3010.00	Pagas personal forestal	CHF 602'000	CHF 580'000
8200.3050.00	Contribuziuns da patrun AVS, AI, UCG, AD, CA	CHF 49'800	CHF 45'000
8200.3052.00	Contribuziuns da patrun cassa da pensiun	CHF 60'200	CHF 44'500
8200.3053.00	Contribuziuns da patrun LAA e LaMal	CHF 33'000	CHF 27'000
8200.3110.00	Acquisiziun maschinas, uaffens, vehichels	CHF 61'500	CHF 45'000
8200.3130.01	Lavurs da tiarzs	CHF 170'000	CHF 150'000
8200.3133.00	Expensas da diever per l'informatica	CHF 13'000	CHF 11'500
8200.3137.00	Expensas TPV taxaziun pauschala	CHF 15'000	CHF 10'000
8200.3170.00	Cuosts da viadi e spensas	CHF 25'000	CHF 21'500
8200.3190.00	Diversas expensas da menaschi	CHF 1'500	CHF 250
Recav			
8200.4250.00	Vendita lenna da diever e d'industria	CHF 227'500	CHF 250'000
Preventiv resultat 2018		Sperdita CHF 118'400	Gudogn CHF 350

3. Consequenzas per il preventiv global 2018

Sperdita preventiv 2018 vegl	CHF	403'441
– Propostas da spargn preventiv 2018 formaziun	CHF	225'000
– Propostas da spargn preventiv 2018 forestalesses	CHF	118'750
= sperditas preventiv 2018 niev	CHF	59'691

4. Proposta dalla suprastonza

Sin fundament dallas explicaziuns precedentas fa la suprastonza communal la proposta dad approbar il preventiv purificau els secturs da formaziun e dil forestalessen tenor il messadi dalla suprastonza communal dils 8 da schaner 2018 cullas mesiras da spargn proponidas.

Ilanz/Glion, ils 19 da schaner 2018

Suprastonza communal dad Ilanz/Glion